

ОГЛЯД ДЖЕРЕЛ ТА ІСТОРИОГРАФІЇ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ В. М. ЧОРНОВОЛА

Побережець Ганна Степанівна
аспірантка кафедри історії України
Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського
ann20081988@yandex.ru
Науковий керівник –
доктор істор. наук, проф. Шкварець В. П.

Історик завше, перед тим, як братися писати щось історичне, мусить добре розібратися з історією історичних досліджень та з історичними джерелами, завжди пам'ятати і керуватися тим, що дослідження виконуються і ґрунтуються на основі джерел.

Мовиться, зокрема, про непересічні, неординарні, багатогранні, яскраві, харизматичні особистості, які здійснили величезний внесок у боротьбу за відновлення незалежності і розбудову основ державності України. Вочевидь, у цьому контексті про багатьох відомих людей уже опубліковано чимало матеріалів, передусім збірок документів, їх праць, спогадів та ін. Серед таких історичних постатей, що невтомно працювали на українське національне відродження, розбудову і становлення Української держави, помітно вивищується і В'ячеслав Максимович Чорновіл – активний борець з тоталітарним режимом, лідер Народного Руху України, журналіст, публіцист і літературознавець.

Отож висвітлення діяльності та творчості В. М. Чорновола має неабияку наукову цінність, пізнавально-виховне та практичне значення для багатьох поколінь українського народу.

В останні роки (2010-2013) у науковому відношенні все ж таки дещо зроблено, помітні зрушення на краще, однак до цього часу ще залишаються слухними слова одного з його соратників і друзів однодумця, відомого українського громадського діяча, знаного мистецтвознавця Леся Степановича Танюка про те, що «сьогодні ми лише на підступах до його життєпису» [1, с.9].

Як відомо, В. М. Чорновіл не залишив власних мемуарів, спогадів-статей. Лише в своїй автобіографії, деяких інтерв'ю подав окремі факти зі свого життя, діяльності. Зате у своїх публікаціях висвітлював діяльність очолюваної ним політичної організації, аналізував різноманітні суспільно-політичні, культурні та інші події в країні і світі [2].

Важливе значення для осмислення В. М. Чорновола як особистості, громадського і державного діяча має десяти томне видання його праць

(на середину 2012 р. ще не завершено, вийшло вісім томів). Видання було започатковане в 2002 році Міжнародним благодійним фондом В'ячеслава Чорновола та видавництвом «Смолоскип» [3].

Важливі дані про життєдіяльність і творчість В. М. Чорновола містяться у фондах українських державних, центральних і обласних архівів [4].

Проблеми діяльності шістдесятників і дисидентів дістали широке відображення у книгах і статтях таких українських авторів, як О. Гарань, Г. Василюшина, В. Гаман, С. Давимука, М. Коцюбинська, Б. Захаров, О. Мусієнко, Г. Касьянов, А. Русначенко, М. Сорока та ін. Чимало цікавого і повчального подано у спогадах про В. М. Чорновола [5], розповідях колег за засланнями [6] та ін.

З 2002 року в Україні було започатковано традицію – проведення «Чорноволівських читань». Народний Рух України, Міжнародний благодійний фонд В'ячеслава Чорновола розпочали цю довготривалу акцію для зібрання матеріалів про національного героя, вивчення і поширення спадщини його державотворчої, публіцистичної діяльності [7]. У зв'язку з цим Народний Рух України та Міжнародний благодійний фонд В'ячеслава Чорновола проводять, крім читань, науково-практичні конференції, на теми, що стосуються життя та діяльності В. М. Чорновола, публікують їх матеріали у збірниках і часописах.

У 2006 р. за підтримки Народного Руху України створено фільм «Той, що пробудив кам'яну державу». Автор сценарію і режисер – В. Онищенко, оператор – А. Даниленко, композитор – І. Забалуєв, пісні у виконанні гурту «Немо». У фільмі знімалися народні артисти України С. Романюк і Є. Паперний, заслужений артист України К. Шафоренко та ін.

Працівниками Центрального Проводу Народного Руху України була підготовлена і видана праця «В'ячеслав Чорновіл: Біографія. Статті. Цитати». У ній подані біографічна інформація, світлина В. Чорновола, витяги з його різних промов («Про партію», «Про державу» та ін.), а також цитати з праць, доповідей, промов і виступів В. М. Чорновола [8].

Член Національної Спілки письменників України, лауреат почесної премії Ватикану і кількох літературних премій М. Холодний відомий українському читачеві від 60-х років ХХ ст., позаяк свого часу він був одним із найпопулярніших авторів українського «Самвидав», написав поему-реквієм «Чорновіл» [9]. Цей твір сповнений багатьма асоціаціями з історії боротьби за незалежну Україну, в котрій певну роль відіграло і сміливе, високохудожнє слово В. М. Чорновола.

Щодо відомого твору В. Чорновола і Б. Пенсона «Хроніка таборових буднів», то це збірка самвидавних документів, які в 1974

і 1975 роках народилися у Володимирівській в'язниці та в Мордовських і Пермських таборах СРСР. Їх авторами є політичні в'язні різних народів колишнього Радянського Союзу.

Наприкінці листопада 2011 р. світ побачила монографія В. Ф. Деревінського «В'ячеслав Чорновіл. Нарис портрета політика» [10], де окреслено важливі моменти життєвого шляху В. М. Чорновола. Розкрито роль і значення В. М. Чорновола в суспільно-політичних процесах України другої половини ХХ ст.

Наукова монографія Василя Деревінського – це фундаментальна, давно очікувана книга про В. М. Чорновола, яка найближче підійшла до повного висвітлення життєпису з В. М. Чорновіла. І хоча автор декларує свій намір висвітлити його політичний портрет, насправді він ширше подає цю історичну постать.

Через рік з лишком, влітку 2012 р., світ побачила нова, можна стверджувати, альтернативна, водночас і ювілейна монографія Г. С. Побережець і В. П. Шкварця «Чорновіл В'ячеслав Максимович: життєпис-хроніка діяльності та творчості» [11]. Попри спорідненість тематики, а звідси й перша уява про ледве не ідентичність двох останніх монографій, це різні видання, як за змістом і формами подачі матеріалу, так і його напрямками, колом і обсягом джерельної та історіографічної бази, методологією, зрештою, навіть за оформленням наукового апарату та ін.

Як показав аналіз, до своєї трагічної загибелі В. М. Чорновіл багато зробив, прагнув зробити більше. Не без того, що й помилявся, коригував свої підходи, позиції. Але жив тільки своєю Україною, діяв і творив для своєї України, щастя і добра власного народу.

Список використаних джерел:

1. Титаренко Л. На підступах до життєпису Чорновола / Л. Титаренко // *Голос України*. – 2011. – 29 листопада.
2. Автобіографія В. Чорновола [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.rukhpress.com; Чорновіл В. Я нічого у вас не прошу / В. Чорновіл. – Торонто, 1968; Чорновіл В. Відкритий лист / В. Чорновіл // *Визвольний шлях*. – 1981. – № 11; Виступ В. Чорновола на Установчому з'їзді НРУ 10 вересня 1989 р. // *Визвольний шлях*. – 1989. – № 12.
3. Чорновіл В. Твори : У 10-ти т. – Т. 1–8 / В. Чорновіл. – К., 2002–2012.
4. ЦДАВО України. – Ф. 1. – Оп. 16. – Спр. 4630; Ф. 1. – Оп. 16. – Спр. 4631; Ф. 1. – Оп. 16. – Спр. 4632; Ф. 1. – Оп. 28. – Спр. 129; Ф. 1. – Оп. 28. – Спр. 140; Ф. 5225. – Оп. 2. – Спр. 27; Ф. 5233. – Оп. 1. – Спр. 62; Ф. 5233. – Оп. 1. – Спр. – 220; ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 6306; Ф. 1. – Оп. 25. – Спр. 1. – Оп. 25. – Спр. 64; Ф. 1. – Оп. 25. – Спр. 106; Ф. 1. – Оп. 32. – Спр. 2642; Ф. 1. – Оп. 32. – Спр. 2906;

Ф. 270. – Оп. 1. – Спр. 112; Ф. 270. – Оп. 1. – Спр. 123; Ф. 270. – Оп. 1. – Спр. 125; Ф. 270. – Оп. 1. – Спр. 135; Ф. 272. – Оп. 1. – Спр. 6; Держархів Львівської обл. – Ф. Р-221. – Оп. 3. – Спр. 919; Ф. Р-221. – Оп. 3. – Спр. 921; Ф. Р-221. – Оп. 3. – Спр. 922; Ф. Р-221. – Оп. 3. – Спр. 929; Ф. Р-221. – Оп. 3. – Спр. 1193; Ф. Р-221. – Оп. 3. – Спр. 1205; Ф. Р-221. – Оп. 3. – Спр. 1279; Ф. Р-221. – Оп. 3. – Спр. 1281; Ф. Р-221. – Оп. 3. – Спр. 1318.

5. Він спалахнув смолоскипом (Спогади про В. Чорновола). – Львів-Дубно, 1999. – 80 с.

6. Хейфец М. В'ячеслав Чорновіл – зеківський генерал /М. Хейфец // Хроніка таборових буднів. – К., 1991. – 140 с.

7. Зінкевич О. Світова преса про В'ячеслава Чорновола / О. Зінкевич // Чорноволівські читання. – К., 2003. – С. 26-32; Горинь Б. В'ячеслав Чорновіл – ініціатор створення УГС / Б. Горинь // Чорноволівські читання. – К., 2003. – С. 33-43.

8. В'ячеслав Чорновіл: Біографія. Статті. Цитати / від. за вип. Р. Сушко. – К., 2007. – 36 с. : іл.

9. Холодний М. Чорновіл. Поема-реквієм / М. Холодний. – Дрогобич, 2001. – 31 с.

10. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Нарис портрета політика: Монографія / В. Деревінський. – Тернопіль: Джура, 2011. – 224 с.

11. Побережець Г. С. Чорновіл В'ячеслав Максимович: життєпис-хроніка діяльності та творчості. Монографія / Г. С. Побережець, В. П. Шкварець. – Миколаїв: Іліон, 2012. – 148 с. : іл.